

Posudek disertační práce Mgr. Davida Karla „Psychologické aspekty asistované reprodukce“ Univerzita Karlova v Praze. Filozofická Fakulta.

Katedra psychologie. Praha 2013. 449 s.

Vedoucí práce prof. PhDr. Lenka Šulová, CSc.

Autor se ve své práci zabývá zejména psychologickou problematikou prožívání neplodnosti a asistované reprodukce (dále AR).

Teoretická část práce v poměrně rozsáhlé úvodní kapitole Epistemologické východisko výzkumníka zpracovává filozofickou dimenzi poznání a poznávání – nepochybně přínosný aspekt textu u kvalitativně výzkumně orientované práce, i když rozsah textu by bylo patrně možno i redukovat. Navazující části kapitoly 1. směřují zejména k otázkám psychoneuroendokrinoimunologie a problematice resilience. S ohledem na to, že již v abstraktu práce si autor klade otázky po prožívání pocitů ve vztahu k AR, uvítala bych zde i podrobnější pojednání o emocích, byť stručnému vymezení se autor nebrání. Na s. 37 (graf 1) postrádám informaci, zda jde o převzaté nebo autorské schéma.

Následující kapitola Konceptuální vymezení neplodnosti se zaměřuje na problém jak na rovině obecně pojmové, tak v konkrétních kontextech (muži, ženy, páry, diagnostika...). Některé kapitoly koncipované spíše biologicko-medicínsky by pravděpodobně mohly být stručnější a spokojit se odkazy na všeobecně dostupné prameny. Rovněž by bylo možné zpochybnit dataci menopauzy do 40 let věku (s ohledem na probíhající diskusi o kvalitě a délce života, v níž se začíná za střední věk označovat spíše padesát let). Z psychologického hlediska je zajímavá zejména subkapitola 2.10 Idiopatická a psychogenní sterilita; naopak škoda, že autor nezmínil, kromě výčtu a deskripce postupů, podrobněji i emoční zátěž při zmíněných vyšetřeních.

Třetí kapitola se soustředí na léčbu neplodnosti, zmiňuje rovněž pojetí a historii asistované reprodukce, včetně nových trendů a etických aspektů. Škoda, že jsou u jednotlivých kapitol doloženy převážně precizní biologicko-technologické postupy, často na úkor psychických aspektů participantů reprodukce.

Literárně teoretickou část práce uzavírá kapitola Psychologické aspekty neplodnosti a asistovaná reprodukce. Autor zde shrnuje poznatky, vztahující se k motivaci mít dítě, k pojmání hodnoty dítěte, k prožívání plodnosti a neplodnosti u mužů a žen. Subkapitoly, které se zabývají vlivem technik AR na psychiku a psychiky na početí (včetně prožívání úspěchu či neúspěchu při léčbě) se věnují zejména problematice stresu. Možná by bylo na

místě zmínit i dopady AR v důsledku proměny tělesného schématu nebo některých zdravotních komplikací, které způsobuje v průběhu AR např. hormonální stimulace.

Výzkumná část velmi detailně a pečlivě rozpracovává výzkumný plán autora práce a směřuje ke specifikaci výzkumného problému „jak jedinec prožívá vlastní neplodnost a AR, jaké významy jim připisuje?“ – ten se pak dělí do 4 okruhů otázek: uvažování o dítěti, prožívání procesu AR, pocity prožívané v souvislosti s AR, uvažování o partnerovi a sociálním okolí v souvislosti s AR.

Metodologický rámec a následující kapitoly popisují zkoumaný soubor, jeho výběr, sběr dat a metodu jejich zpracování. Zde mám několik otázek. Autor uvádí, že respondentky kontaktoval podle zvolených kritérií prostřednictvím center AR. Kolik těch center bylo, kolik bylo celkem kontaktováno participantů AR, podle jakého klíče a jak si autor vysvětluje odmítnutí ze strany mužů? Proč na počátku rozhovoru (s. 133) ženám tyká a na konci vyká – šlo o osobní známé? Proč u všech respondentek uvádí charakteristiku somatotypu (kromě Květy)? Proč jsou ve výzkumném souboru u dvou žen uvedeni partneři, když s nimi osobně nebyl rozhovor prováděn? Pozitivně naopak hodnotím originální schématické znázornění každého jednotlivého případu a detailní rozpracování rozhovorů (včetně pečlivého dokladování v přílohách). Jak vznikla kategorie závist, když podobný výrok „proč já“ versus „druzí“ (Katka, Nikol) je jednou hodnocen jako závist (přes dodatek „a samozřejmě jim to přeju“ a jednou jako zlost (Petra a Jirka), i když u obou je zmiňován pocit nespravedlnosti? Obdobně (u Květy) je charakterizováno jako obětování pohody braní prášků s určitými následky, i když jde možná spíše o zdravotní obtíže.

V rozsáhlé diskusi je dobře reflektováno téma získaných zjištění, trochu však postrádám zmínku o možném vlivu výzkumníka na výslednou situaci rozhovoru (jde o cizího člověka, který se probírá velmi osobními tématy) a uvítala bych rovněž u jednotlivých případových studií souhrn subjektivního prožívání rozhovoru výzkumníkem, které může do jisté míry rovněž působit na průběh rozhovoru a získávaná data i jejich zpracování. V kapitolách Shrnutí a Závěr se dílem doslovně překrývá se text (např. s. 257, 261)

V celé práci je odvedeno maximum práce v oblasti analýzy materiálu. Vše je velmi detailně doloženo (při rozsahu příloh by však bylo vhodné uvést u jejich přehledu i stránkování). Odpovídající je množství literatury, ale v rozsahu sdělení se leckdy ztrácí jeho podstata. Jazyk práce je vcelku čtivý (drobné překlepy, zaměněné pádové vazby a rozkolísané užití zvrtných zájmen je vzhledem k rozsahu práce zanedbatelné).

Závěrem doporučuji, aby se předložená disertační práce stala předmětem obhajoby na katedře psychologie, neboť přes dílčí výhrady splňuje požadavky kladené na disertační práci.

V Praze 30. 4. 2013

PhDr. Iva Štětovská, Ph.D.
Katedra psychologie FF UK